

Книга судного дня

Конні Вілліс

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Валерій Верховський та І. М. Савюк

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Розділ 1

Данворті прочинив двері до лабораторії, і його окуляри одразу ж запітніли.

— Я не спізнився? — він зняв їх і короткозоро примружився на Мері.

— Зачини двері, тебе зовсім не чути за тими жахливими гімнами.

Данворті зачинив двері, однак навіть це не врятувало від «Усі, хто вірує!», що долинали знадвору.

— Я не спізнився? — запитав знову.

Мері похитала головою.

— Ти лише промову Гілкріста проґавив.

У тісній спостережного майданчика їй довелося відхилитися, щоб Данворті пройшов. Мері зняла плащ і вовняний капелюх, поклала їх на сусідньому кріслі поряд із великою господарчою торбою, доверху набитою пакунками, а потім поправила сиве волосся.

— Дуже довга промова про першу подорож у часи середньовіччя, — мовила вона, — а також про коледж Бразеноус, що посів належне місце перлини у вінці історичної науки. Там як, досі дощить?

— Ще й як! — відповів Данворті, протер окуляри краєм шалика і, почепивши тонкі дужки на вуха, підійшов до прозорої перегородки, щоб побачити машину часу. У центрі лабораторії стояв розбитий віз, а навколо лежали розкидані валізки та дерев'яні скрині. Згори звисали захисні заслони машини, обтягнуті чимось подібним до прозорої парашутної тканини.

Наставник Ківрін Латімер, який мав вигляд іще старіший і кволіший, аніж зазвичай, стовбичив біля однієї з валізок. Монтоя, одягнена в джинси й камуфляжну жилетку, схилилася над панеллю, нетерпляче поглядаючи на циферблат наручного годинника. За

пультом Бадрі стукав по клавіатурі та похмуро читав дані, що відображалися на екранах.

— Де Ківрін? — спитав Данворті.

— Поки що немає, — відповіла Мері. — Проходь і сідай. Скид планували провести опівдні, не раніше, і я вельми сумніваюся, що в них вийде здійснити все вчасно. Хіба що Гілкріст виголосить ще одну промову.

Вона накинула плаща на спинку свого крісла та поставила торбу з пакунками на підлогу.

— Сподіваюся, це не протягнеться весь день. О третій мені треба забрати Коліна на вокзалі. Це син моєї небоги, він їде поїздом.

Мері оглянула торбину.

— Моя небога Дієдра подалася в Кент на свята та попросила, щоб син трохи пожив у мене. Маю надію, дощ ущухне до того, як він опиниться тут, — казала вона, копирсаючись у торбинці. — Йому дванадцять, гарний хлопчик, такий жвавий, от тільки розмовляє жакливо. Суцільні тобі якщо не «погибель», то «капець». І ще Дієдра дає йому забагато солодкого.

Жінка щось продовжувала шукати в торбинці.

— Поглянь, що я купила йому на Різдво, — витягнула вона нарешті вузьку коробочку в червону та зелену смужку. — Сподівалася після магазинів перепочити, а вже потім прийти сюди, та дощ завадив. Усе, що вдалося, — перевести подих під цю дурну електронну шарманку на Гай-стріт.

Мері відкрила коробочку та розгорнула тканину.

— Гадки не маю, що носять тепер хлопчики його віку, але шалики поза часом, як ти вважаєш, Джеймсе? Джеймсе!

Він відвернувся від екранів, які поглинали всю увагу чоловіка.

— Що?

— Я кажу, чи не вважаєш ти, що на Різдво завжди доречно дарувати хлопчику шалики?

Джеймс зиркнув на шалик, який вона витягла на огляд, — той був із темно-сірої вовни-шотландки. Такого він не одягнув би нізачо п'ятдесят років тому, коли сам був хлопчиком.

— Авжеж, — він відвернувся до моніторів.

— Що таке, Джеймсе? Щось негаразд?

Латімер узяв невелику, оздоблену латунню скриньку, а потім розгублено став дивитися навколо, немовби забув, що хотів із нею робити. Монтоя мигцем глипнула на годинник.

— Де Гілкріст? — спитав Данворті.

— Вийшов туди, — Мері вказала на двері за машиною. — Він розповідав про історичне покликання відділення медієвістики, трошки побалакав із Ківрін, технік провів якісь перевірки обладнання, а потім Гілкріст із дівчиною вийшов у ті двері. Мабуть, вони й досі там, готує її.

— Готує її, — машинально повторив Данворті.

— Джеймсе, прохось і сідай, розкажи мені нарешті, що трапилося, — вона сховала шалик до коробочки та запхала все в торбинку, — і де ти ходив? С подівалася, що ти вже будеш тут сидіти, коли я прийду, адже Ківрін твоя улюблена вихованка.

— Я намагався розшукати голову історичного факультету, — відповів Данворті, дивлячись на екрани.

— Бесінгейма? Я вважала, що він гайнув кудись на різдвяні канікули.

— Саме так, і Гілкріст скористався тим, що його призначили «в. о.», аби за відсутності голови відкрити середні віки для подорожей у часі. Він скасував десяту категорію та довільно призначив категорії небезпеки на кожне століття. І знаєш, як він оцінив 1300-ті? На шістку. Шоста категорія! Був би тут Бесінгейм, такого б не допустив. Тільки його ніде не знайти, — з надією поглянув на Мері. — Ти не знаєш, де він?

— Ні, — відповіла вона. — Знаю лише, що десь у Шотландії.

— Десь у Шотландії, — з гіркотою повторив Данворті. — А між іншим, Гілкріст відряджає Ківрін у століття, яке явно тягне на десятку, у століття, де були золотуха, чума, а Жанну Д'Арк стратили на вогнищі.

Він зиркнув на Бадрі, той щось промовляв у мікрофон.

— Ти казала, що Бадрі провів тести. Які саме? Перевірки координат? Проекцію поля?

— Звідки мені знати? — вона відмахнулася від екранів, на яких постійно змінювалися таблиці та стовпчики цифр. — Я ж лікар, а не оператор машин часу. Здається, упізнаю оператора. Він же з Баліолу, правильно?

Данворті кивнув.

— Найкращий технік Баліолу, — запевнив, спостерігаючи, як Бадрі стукає по клавішах панелі, не зводячи очей із мінливих викладок. — Усі техніки Нового коледжу зараз на вакаціях. Гілкріст вирішив узяти практиканта-першорічника, який ніколи не робив скиду з людиною. Новачка — і одразу на глибокий скид! П орадив їм узяти Бадрі. Якщо я не спроможний зупинити скид, то хоч буду впевнений, що його здійснить досвідчений оператор.

Бадрі похмуро зиркнув на екран, витягнув із кишені рулетку й пішов до вoза.

— Бадрі! — гукнув Данворті.

Та той, вочевидь, не почув. Обійшов по периметру довкола скринь і ящиків, обмірюючи рулеткою, пересунув один ящик трохи ліворуч.

— Він не чує тебе, — сказала Мері.

— Бадрі! — гукнув Данворті, — нам треба погомоніти.

Мері підвелася.

— Він не може тебе почути, Джеймсе, — повторила вона. — Перегородка звукопоглинальна.

Бадрі щось сказав Латімеру, який зі спантеличеним виглядом так і стояв, тримаючи оздоблену міддю скриньку. Хлопець забрав у нього скриньку та поклав її долі, на крейдяну мітку. Данворті пошукав поглядом мікрофон, але жодного не побачив.

— А яким чином ти слухала промову Гілкріста? — поцікавився в Мері.

— Гілкріст натиснув кнопку там, усередині, — пояснила вона, указуючи на настінну панель поряд із системою.

Бадрі знову сів перед панеллю та сказав щось у мікрофон. Захисні заслони стали опускатися. Він промовив ще щось — і вони знову піднялися.

— Я наказав Бадрі всебічно перевірити абсолютно все: машину, розрахунки новачка — усе-усе до дрібниць, — поділився Данворті, — та негайно перервати скид за будь-якого відхилення, що б там Гілкріст йому не казав.

— Та Гілкріст не стане ризикувати нею, — заперечила Мері. — Він мені сказав, що вжив усіх заходів...

— «Усіх заходів»! Він не зробив тестів на сумісність, не перевірів параметри. Ми два роки вивчали двадцяте століття в автоматичному режимі, перш ніж послати туди людину. Нічого він не перевірів! Бадрі запропонував відкласти скид, поки зможе здійснити бодай одне випробування, а Гілкріст натомість переніс його на два дні раніше. Цей чоловік нічого не тямить.

— Але він пояснив у своїй промові, чому скид має відбутися саме сьогодні. Сказав, що люди в чотирнадцятому столітті не зважали на дати, за винятком необхідності вирощувати та збирати врожай і ще церковних свят. Концентрація святкових днів довкола Різдва була найбільшою, через що медієвістика була змушена посилати Ківрін зараз, аби вона за Різдвяним циклом зуміла визначити свій час перебування, щоб точно прибути в пункт randevu якраз двадцять восьмого грудня.

— Він відправляє її зараз, бо не має чим зайнятися на Різдво, — мовив Данворті, не зводячи погляду з Бадрі.

Той із сумним виглядом усе натискав і натискав якусь клавішу.

— Хіба не можна відправити її наступного тижня та скористатися Хрещенням як датою рандеву? Пів року випробувань в автоматичному режимі — і тоді він міг би відправляти дівчину будь-коли. Але Гілкріст відправляє її зараз, бо Бесінгейм на святах і не може його зупинити.

— Отакої! — сказала Мері. — А я боялася, що він це мені закине. Коли пояснила, скільки ще треба Ківрін лишатися в лазареті, Гілкріст про це прохопився. Та я уточнила, що потрібен час, аби щеПЛення дали результат.

— Рандеву призначили на двадцять восьме грудня, — гірко зауважив Данворті. — Уявляєш, що за день? Побиття немовлят! Дуже доречно для цього скиду.

— То чому ж ти не зупинив його? Міг же просто заборонити Ківрін вирушати. Ти ж її наставник.

— Ні, не я. Вона студентка Бразеноуса. Латімер її наставник, — він змахнув рукою у бік Латімера, який знову схопив оздоблену латунню скриньку й здивовано оглядав її. — До Баліолу вона приходила лише заради мого неофіційного наставництва.

Данворті відвернувся до скляної перегородки.

— І я одразу сказав Ківрін, що їй не потрібна ця мандрівка.

Дівчина прийшла до нього ще першокурсницею.

— Я хочу вирушити в середні віки, — заявила вона. Дівчина була метр п'ятдесят зросту, а світле волосся заплітала в косички. Мала вигляд ще недостатньо дорослої, аби вулицю перейти самотужки.

— Це вам не вдасться, — мовив Данворті, і в цьому полягала його перша помилка. Треба було відіслати її назад, на відділення медієвістики, порадивши обговорити сутність питання зі своїм

викладачем. — Середньовіччя закрите, воно має десяту категорію.

— Категорія десять, — сказала Ківрін, — та вона, за словами містера Гілкріста, не витримує жодної критики. Він каже, що ці категорії встановлювали без урахування аналізу окремо за роками. Відштовхувалися від тогочасного рівня смертності, зумовленого поганим харчуванням і відсутністю медичної допомоги. Категорії не мають бути такими високими для істориків за умови щеплення від хвороб. У планах містера Гілкріста просити історичний факультет змінити оцінку категорій і відкрити частину чотирнадцятого століття.

— Не можу уявити, що істфак відкриє доступ у століття, де були не лише Чорна смерть і холера, а й Столітня війна, — сказав тоді їй Данворті.

— Але для них це можливо, і як тільки це зроблять, хочу вирушити.

— Це неможливо. Навіть відкривши середньовіччя, відділення медієвістики не пошле туди жінку. Жінка без супроводу в чотирнадцятому столітті — ніхто. Лише представниці нижчих верств не мали його й зазвичай ставали законною здобиччю лихої людини чи звіра. Жінки шляхетного походження та з новонародженого середнього класу постійно перебували під опікою батьків, чоловіків, слуг, як правило, усіх них, і зрештою, навіть якби ви й не були жінкою, ви — студентка. Чотирнадцяте століття занадто небезпечне для відрядження студента. Вони пошлють досвідченого історика.

— Небезпек там не більше, ніж у двадцятому столітті, — заперечила Ківрін. — Іприт, і автокатастрофи, і надзвичайно прицільна зброя. Ніхто принаймні бомбу на мене не скине. А де, скажіть, узяти досвідченого історика-медієвіста? Ніхто не має досвіду роботи на місці, а історики з відділення двадцятого століття вашого Баліолу про середньовіччя анічогісінького не знають.

Нікому нічого не відомо. Є лише уривки літописів, парафіяльних реєстрів і податкових відомостей, але ніхто не скаже, на що загалом схожим було їхнє життя. Ось чому я хочу туди вирушити. Прагну довідатися, як вони жили, що любили. Ви мені допоможете?

Урешті-решт, він сказав:

— Боюся, вам доведеться обговорити це на відділенні медієвістики, — та було вже запізно.

— З ними я розмовляла. Жоден не знає чогось про середньовіччя. Маю на увазі, чогось практичного. Містер Латімер викладав мені середньовічну англійську, але то були лише відмінки займенників і чергування голосних. Він не навчив мене, як два слова докупити зв'язати. А мені треба знати мову, звичаї, — напосідалася вона на Данворті, — і про гроші знати необхідно, і застільні манери тощо. Ви знаєте, що вони не користувалися посудом? Випікали пласкі перепічки, так звані манчети, а доївши м'ясо, розламували їх на шматочки та з'їдали. Мені конче необхідно від когось навчитися таких речей, аби я згодом не прокололася.

— Я історик двадцятого століття, а не медієвіст. Середні віки не вивчав уже сорок літ.

— Але вам відомі деякі тонкощі, які мені потрібно знати. Я зримо уявлю це, якщо ви найточніше опишете все.

— Як щодо Гілкріста? — спитав він, хоч і вважав того самовпевненим телепнем.

— Він працює над переглядом категорій і не має жодної хвилини вільного часу.

«А нащо їх переглядати, якщо він не може знайти істориків для відрядження?» — подумав Данворті.

— А що стосовно Монтої? У неї середньовічні розкопки біля Вітні, чи не так? Вона напевно знає що-небудь про звичаї.

— У міс Монтої так само жодної вільної хвилини, вона має клопіт із набором людей на розкопки Ґейтскейндґейта. Самі бачите,

з ними всіма глухо. Лише ви єдиний зможете мені допомогти.

Краще б йому сказати: «Хай там як, а вони працюють у Бразеноусі, а я — ні». Натомість він зі зловтіхою слухав її розповідь про те, що й сам знав: Латімер старий і ледве пересувається, Монтоя — забудькуватий археолог, а Гілкріст не здатний навчати істориків. Данворті охопило прагнення скористатися Ківрін, аби виставити всіх медієвістів такими, якими вони є насправді.

— Ми встановимо вам тлумачник. І ще раджу вчити церковну латину, нормандську французьку та старонімецьку на додачу до середньовічної англійської містера Латімера.

Ківрін одразу витягла з кишені олівець і записничок, узялася вкладати список.

— Вам знадобиться практичний досвід збирання яєць, доїння корови, садівництва, — загинав пальці науковець. — Треба відростити довге волосся. Необхідно навчитися прясти веретенем, не механічною прядкою. Тоді механічного прядіння ще не впровадили. І варто навчитися їздити верхи.

Він зупинився, підводячи до головного.

— І знаєте, що вам також треба освоїти? — промовив чоловік, уважно дивлячись, як дівчина схилилася, старанно занотовуючи, а її косички погойдувалися над плечима. — Як лікувати відкриті рани та гнійні виразки, як копати могилу та готувати до поховання дитячий трупик... Рівень смертності залишиться вартим десятки, навіть якщо Гілкрісту вдасться домогтися зрушень у зміні класифікацій. Середня тривалість життя в 1300-х становила тридцять вісім років. Вам нема чого робити там.

Олівець Ківрін нерішуче завис над папером, вона зиркнула на Данворті.

— Куди мені піти дивитися на трупи? До моргу? Чи попроситися в лазарет до доктора Аренса?

— Я сказав, що їй не можна вирушати, — не помічаючи нічого навколо, промовив Данворті, — але дівчина мене не послухалась.

— Знаю, — погодилась Мері, — мене вона також не послухалась.

Він важко всівся поруч. Дощ і ця гонитва загострили його артрит. Данворті все ще був у плащі. Через силу зняв його та розмотав шалик на шиї.

— Я хотіла зменшити їй чутливість до запахів, — повідомила Мері. — Сказала, що сморід чотирнадцятого століття може виявитися цілком убивчим, що ми просто не звикли до букету з екскрементів, зіпсованого м'яса та гнилятини. Попередила, що нудота може завадити справі.

— Але вона не послухалась.

— Ні.

— Я намагався пояснити їй, що середні віки були небезпечні, а Гілкріст не вжив достатніх заходів безпеки. Та Ківрін сказала, що я даремно хвилююся.

— Може, й так. До того ж скид проводить не Гілкріст, а Бадрі, і ти наказав йому перервати все, якщо раптом виникнуть проблеми.

— Атож, — сказав Данворті, стежачи за діями Бадрі крізь скло.

Той, зосереджений на екранах, знову натискав клавіші по одній. Бадрі був найкращим техніком не лише Баліолу, а й усього університету. І він здійснив не один віддалений скид.

— І Ківрін чудово підготовлена. Ти з нею працював, і я в лазареті весь останній місяць займалася з дівчиною практичною підготовкою. Ківрін щеплена проти холери та черевного тифу, усього, що було 1320-го, де твоєї «улюбленої» чуми, до речі, ще й близько не було. Чорна смерть пройшлася по Англії аж 1348-го. Я видалила Ківрін апендикс і зміцнила імунну систему. Зробила їй повний спектр антивірусів і прочитала скорочений курс середньовічної медицини. І дівчина багато чого опанувала сама.

Училася лікувати травами, поки була в лазареті.

— Я знаю, — сказав Данворті. Попередні різдвяні канікули Ківрін провела за вивченням латинської меси, а ще шила й вишивала, та й він навчав її всього, що знав. Однак чи захистить це від копит коня чи згвалтування п'яним лицарем, який повертається додому з хрестового походу? 1320-го людей спалювали на вогнищах. Не буває щеплень проти того, що хтось, побачивши її проникнення, оголосить прибулицю відьмою.

Данворті кинув погляд на прозору перегородку. Латімер утретє взяв скриньку, та цього разу поставив її назад. Монтоя знов поглянула на свій годинник. Оператор із сумним виразом натискав клавіші.

— Треба було відмовитись від наставництва над нею, але я не зробив цього, аби показати Гілкрісту його повну некомпетентність.

— Неправда, — заперечила Мері. — Ти не відмовив їй, бо це Ківрін. І нагадує тебе молодого: метка, винахідлива, рішуча.

— Я ніколи не був настільки навіженим.

— Був, ще і як був. Ось пригадую часи, коли ти дочекався не міг, щоб кинутися до Лондона в 1940 рік, коли бомби сипалися тобі на голову. І ще пам'ятаю випадок, пов'язаний із Бодліанською бібліотекою.

Двері підготовчої кімнати відчинилися, і Ківрін із Гілкрістом увійшли до зали. Дівчина притримувала довгі спідниці, ступаючи поміж розкиданих скринь. Була вдягнена в білий, підбитий кролячим хутром плащ та яскраво-синю сукню, яку вчора демонструвала йому. Вона запевняла, що плащ — ручної роботи, та той був схожим на стару вовняну ковдру, краї якої закинуті на плечі. А рукави сукні виявилися такими довгими, що майже повністю ховали руки. Довге біляве волосся дівчини було зачесане назад, перев'язане стрічкою і вільно спадало на плечі. Але все одно Ківрін усе ще мала вигляд надто молодой для самостійного переходу

вулиці.

Данворті підскачив, готовий бити по склу, ледве Ківрін кине погляд на нього. Але на півдорозі дівчина зупинилась у завалах, її обличчя застигло в напівоберті, погляд був спрямований донизу, до міток на підлозі. Вона ступила крок уперед, підтягуючи важкі спідниці.

Гілкріст пройшов до Бадрі, сказав щось і взяв із панелі дистанційний пульт. Ним став перевіряти хуткими рухами світлового пера все по пунктах.

Ківрін щось сказала йому, указуючи на оздоблену міддю скриньку. Монтоя, яка визирала над плечем Бадрі, невдоволено підійшла до дівчини, хитаючи головою. Ківрін повторила щось, уже наполегливіше, і та, ставши навколішки, пересунула скриньку ближче до візка.

Гілкріст перевірів ще один пункт переліку, звернувся до Латімера, той пішов і приніс пласку металеву коробку. Чоловік узяв її, щось мовив Ківрін, і та стулила долоні перед грудьми. Потім схилила до них голову та почала промовляти.

— Це що, практичні уроки молитви? — поцікавився Данворті.
— Авжеж, саме те, що треба, бо, крім Усевишнього, ніхто під час цієї практики їй не допоможе.

Мері знову висякалася.

— То вони перевіряють чип.

— Який ще чип?

— Спеціальний звукозаписувальний мікроприлад, на який вона зможе занотувати свою польову роботу. Тогочасні люди переважно не вміли ані читати, ані писати, тому я вживила їй в один зап'ясток мікрофон та оцифровувач, а пам'ять — у другий. Дівчина вмикає його, стискаючи пучки стулених долонь. Коли щось каже в нього, то здається, ніби молиться. Він має обсяг два з половиною гігабайти, щоб записувати спостереження два з половиною тижні.

— Ліпше ти вшила б їй локатор, аби могла покликати на допомогу.

Гілкріст, тримаючи металеву коробку, ще не був задоволений. Коли він дав знак Ківрін, та трошки підняла руки. Довгий край рукава відкотився. На руці мала поріз, тонка лінія засохлої крові тяглася з нього додолу.

— Щось негаразд, — сказав Данворті, — у неї поранення!

Ківрін ще раз промовила собі в руки. Гілкріст кивнув. Дівчина побачила Данворті й привітно усміхнулася. Її скроня теж була в крові, а волосся над нею просякло та злиплося. Гілкріст помітив присутність Данворті, і це його роздратувало.

— Вона ще не встигла вирушити, а вони її вже покалічили! — Данворті влупив по склу.

Гілкріст повернувся до настінного пульта, натиснув кнопку, а тоді підійшов до нього.

• • •

Далі — у повній книжці «Книга судного дня».

nashaknyga.com.ua